

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Salimjon Yo'ldashev, PhD¹, Madaminov Dilshodjon²

¹ Farg'ona davlat universiteti t.f.b.f.d.

² Farg'ona davlat universiteti magistranti.

TA'LIM TIZIMIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovatsiya tushunchasi va uning qo'llanilishi hamda ta'lim tizimidagi innovatsion texnologiyalar yoritilgan. Undan tashqari innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari ham bayon qilingan.

Tayanch so'z va iboralar: ta'lim tizimi, innovatsiya, innovatsion faoliyat, ilmiy-tadqiqot, innovatsion loyiha, tajriba, masofaviy ta'lim, ixtiro, globallashuv.

Zamonaviy jamiyat o'zining tez va chuqur o'zgaruvchan tavsifiga ega bo'lib, bunday o'zgarishlar jamoatchilik tuzilmalari, jumladan, mustaqil davlatlar, shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar, demografik siyosat, urbanizatsiya jarayonlarida ko'zga yaqqol tashlanmoqda. Ta'lim ham global umumhamjamiyat tuzilmasining alohida tarkibiy qismi sifatida jamiyatda bo'layotgan barcha o'zgarishlarni hisobga olishi, ana shu asosda o'z tuzilishi va faoliyat mazmunini o'zgartirishi zarur. Bugungi kunda ta'limning jamiyat rivojlanish sur'atlaridan ortda qolayotganligi, ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan texnologiyalarning zamonaviy talablarga to'liq javob bermasligi haqidagi masala dunyo hamjamiyati tomonidan tez-tez e'tirof etilmoqda. Chunki ta'lim ham ijtimoiylashtirish vazifasini bajaruvchi sifatida jamiyatdagi o'zgarishlar ortidan borishi hamda uning rivojlanishiga o'z ta'sirini o'tkazishi kerak. Biroq jamiyat rivojlanishi va ta'lim tizimi

o'rtasidagi munosabat murakkab ko'rinishga ega bo'lib, yuqori darajadagi jo'shqinlik bilan farqlanadi. Ta'lim barcha faol va sust o'zgarishlar ta'sirini qabul qilavermaydi, jamiyatda bo'layotgan voqealarga esa o'z ta'sirini o'tkazadi. Ana shu nuqtai nazardan ta'limdagi o'zgarishlar faqatgina natija sifatida emas, balki jamiyatning kelgusidagi o'ziga xos rivojlanish shartidir.

Ma'lumki, fan va texnika jadal sur'atlar bilan rivojlanayotgan bugungi kunda ko'plab ilmiy bilimlar, tushuncha va tasavvurlar hajmi keskin ortib bormoqda. Bu, bir tomondan, fan-texnikaning yangi soha va bo'limlarining taraqqiy etishi tufayli uning differentsiallashuvini ta'minlayotgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, fanlar orasida integratsiya jarayonini vujudga keltirmoqda.

Bunday sharoitda, yuqori malakali pedagoglarga bo'lgan talablar ortib borib, barkamol avlodni asrlar davomida shakllanib kelgan umuminsoniy va milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash layoqatiga ega, fanning fundamental asoslarini, pedagogika va psixologiya metodlarini mukammal egallagan, kasbiy tayyorgarligi yuksak darajada bo'lgan hamda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarini amaliyotda qo'llash ko'nikma va malakasiga ega ijodkor pedagoglarni tayyorlash talab etiladi.

Bugungi kunda har qanday davlatning asosiy tendensiyasida innovatsion faoliyat yuqori o'rinlarni egallamoqda. Innovatsiya hayotimizga kirib kelganiga ko'p vaqt bo'lmay sezilarli darajada misli ko'rilmagan texnologiyalarni taqdim etmoqda. Shu bilan bir qatorda jamiyatning barcha sohalarining rivojiga o'zining ta'sirini ko'rsatibgina qolmay, balki ta'lim sohasi tizimiga ham bir qancha texnologiyalarni taqdim etmoqda. Innovatsiya lotin tilida XVII asr o'rtalarida paydo bo'lib, ma'lum sohaga yangi narsalarning kirib kelishi, unga implantatsiya qilinishi va bu sohada bir qator o'zgarishlar yaratishni anglatadi.

Innovatsiya, bir tomondan, yangilik kiritish, yangilik kiritish jarayoni bo'lsa, ikkinchi tomondan, u yangilikni umuman obyekt emas, balki ijtimoiy tajribaning bir turiga aylantirishga urinishdir. Bugungi kunda ta'lim muhitining xarakterli xususiyatlaridan biri - bu talabalar va o'qituvchilarning tuzilgan o'quv materiallariga murojaat qilish, barcha universitetning multimedia majmualarini istalgan vaqtda va istalgan joyda o'qitish qobiliyatidir. O'quv materialining mavjudligidan tashqari, tinglovchi o'qituvchi bilan muloqot qilish, onlayn yoki offline konsultatsiyalar olish, shuningdek shaxsiy "navigatsiya"ni qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishi kerak. muayyan element.

"Talabalar moslashuvchan ta'lim rejimi uchun harakat qiladi, tushumlari va o'tkazmalari bir qator modulli dasturlar, ularni kreditlar to'plash imkonini beradi, erkin bir universitetda o'tkazish, hisob oldingi tajriba hisobga olgan holda, bilim va ko'nikmalar" shaxsiy rivojlanishi va professional o'sish ehtimoli talabalar uchun muhim bo'lib qolmoqda; diplom dasturlari va qisqa kurslar uchun bir xil talab bo'lishi mumkin; kasbiy ta'lim dasturlari va aspirantura ta'lim dasturlari uchun ehtiyoj keskin ortib bormoqda[1].

Innovatsion faoliyat o'zining to'liq rivojlanishida o'zaro bog'liq ish turlari tizimini o'z ichiga oladi, ularning yig'indisi o'ziga xos yangiliklarning paydo bo'lishini ta'minlaydi. Xususan: ("yangilik"), ilmiy-tadqiqot faoliyati esa uni qanday amalga oshirish haqida yangi bilimlar olishga qaratilgan bo'lishi mumkin ("ixtiro");

- muayyan vaziyatda nima sodir bo'lishi yoki nima sodir bo'lishi kerakligi haqidagi ilmiy bilimlarga asoslangan holda maxsus, instrumental va texnologik bilimlarni ishlab chiqishga yo'naltirilgan loyiha faoliyati ("innovatsion loyiha");

- amaliyotning har bir alohida predmetini malaka oshirish, innovatsion loyihani amalda amalga oshirish uchun nima qilish kerakligi va qanday amalga oshirilishi kerakligi haqida bilim (tajriba) shakllantirish ("amalga oshirish") ga qaratilgan o'quv faoliyati.

Bugungi kunda "innovatsion ta'lim" nima? - bu o'z-o'zini rivojlantirishga va barcha ishtirokchilarning har tomonlama rivojlanishi uchun sharoit yaratishga qodir bo'lgan bilimdir; shuning uchun asosiy tezis; innovatsion ta'lim-rivojlanayotgan va rivojlanayotgan ta'lim.

"Innovatsion ta'lim texnologiyasi" nima? U uchta o'zaro bog'liq komponentlardan tashkil topgan:

1. Talabalarga taqdim etilgan zamonaviy tarkib mavzu bilimlarini rivojlantirishni emas, balki zamonaviy biznes amaliyotiga mos keladigan vakolatlarni rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu mazmun yaxshi tuzilgan va zamonaviy aloqa vositalari yordamida uzatiladigan multimedial o'quv materiallari ko'rinishida taqdim etilishi lozim.
2. Zamonaviy o'qitish usullari nafaqat materialni passiv idrok etishga, balki o'quvchilarning o'zaro munosabatlariga va o'quv jarayoniga jalb etilishiga asoslangan kompetentlikni shakllantirishning faol usullari hisoblanadi.
3. Zamonaviy ta'lim infratuzilmasi, jumladan, masofaviy ta'lim afzalliklaridan samarali foydalanish imkonini beruvchi axborot, texnologik, tashkiliy va kommunikatsion komponentlar.[2]

Hozirgi kunda maktab ta'limida turli pedagogik yangiliklardan foydalanilmoqda. Bu, birinchi navbatda, muassasa an'analari va maqomiga bog'liq. Shunga qaramay, eng xarakterli innovatsion texnologiyalar quyidagilardir. Ta'lim muassasasining innovatsion salohiyati ta'lim muassasasini quyidagi pozitsiyalarda tahlil qilish orqali aniqlanadi:

1. Ta'lim muassasasiga yo'naltirilgan yangiliklarni ta'lim ehtiyojlariga yo'naltirish, ijtimoiy buyurtma;
2. Ta'lim muassasasi muammolarini hal qilish uchun innovatsiya yo'nalishi;
3. Ta'lim muassasasining resurs imkoniyatlari;
4. Innovatsiyalarning zamonaviy innovatsion rivojlanish davridan oldingi bosqichda ta'lim muassasasining yutuqlari va raqobatbardosh afzalliklari bilan aloqasi;
5. Ta'lim muassasasida innovatsion muhitni baholash, jamoaning innovatsion salohiyati, o'sish salohiyati.

Innovatsion ta'limning asosiy maqsadi ta'lim oluvchilarda kelajakka mas'uliyat hissini va o'z-o'ziga ishonchni shakllantirishdir. J.Botkin boshchiligidagi olimlar guruhi "Rim klubi" ma'ruzasida innovatsion ta'limni an'anaviy, ya'ni "normativ" ta'limga muqobil sifatida bilimlarni egallashni asosiy turi sifatida tavsifladi. Normativli ta'lim "takrorlanuvchi vaziyatlarda faoliyat xulq-atvor qoidalarini o'zlashtirishga yo'naltirilgan" bo'lsa, innovatsion ta'lim yangi vaziyatlarda birgalikda harakatlanish qobiliyatini rivojlantirishni ko'zda tutadi.

Ilm-fan va ishlab chiqarishning jadal rivojlanishi jamiyatni iqtisodiy taraqqiy ettirish bilan bir qatorda ijtimoiy munosabatlar mazmunida ham tub o'zgarishlarning ro'y berishiga zamin yaratmoqda. Shuningdek, iqtisodiy sohada bo'lgani singari ijtimoiy, shu jumladan, ta'lim sohasida ham texnologik yondashuvni tatbiq etishga katta ahamiyat qaratilmoqda.

“Texnologiya” yunoncha soʻz boʻlib, “techne” – mahorat, sanʼat va “logos” – tushuncha, taʼlimot, fan maʼnosini anglatadi. “Taʼlim texnologiyasi” iborasining maʼnosi – (inglizcha “An educational technology”) taʼlim jarayonini yuksak mahorat bilan sanʼat darajasida tashkil etish toʻgʻrisida maʼlumot beruvchi fan, taʼlimot demakdir. Ayni vaqtda mazkur tushunchaning taʼrifi hamda uning mohiyati borasida yagona gʻoya mavjud emas. Bu nazariya mohiyatining yoritilishiga nisbatan turli yondashuvlar mavjud.

“Pedagogik texnologiya – bu taʼlim shakllarini jadallashtirish vazifasini koʻzlagan oʻqitish va bilimlarni oʻzlashtirishning barcha jarayonlarini texnika va inson omillarida va ularning birgalikdagi harakatlari vositasida yaratish, tatbiq etish va belgilashning izchil metodidir” (YuNESKO).

“Pedagogik texnologiya – pedagogik maqsadlarga erishishda foydalaniladigan shaxsiy imkoniyatlar, jihozlar va metodologik vositalarda amalda boʻlishning tizimli yigʻindisi va tartibini bildiradi” (M.V.Klarin).

“Pedagogik texnologiya – oʻzida turli mualliflar (manbalar)ning barcha taʼriflari mazmunini qamrab olgan mazmuniy umumlashma hisoblanadi”. (G.K. Selevko).

“Pedagogik texnologiya bu oʻqituvchi (tarbiyachi) tomonidan oʻqitish (tarbiya) vositalari yordamida oʻquvchilarga taʼsir koʻrsatish va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilab olingan shaxs sifatlarini shakllantirish jarayoni” (N.Saidaxmedov).

“Pedagogik texnologiya bu muayyan loyiha asosida tashkil etiladigan, aniq maqsadga yoʻnaltirilgan hamda ushbu maqsadning natijalanishini kafolatlovchi pedagogik faoliyat jarayonining mazmunidir” (Oʻ.Q.Tolipov).

Yuqorida keltirib oʻtilgan fikrlardan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, pedagogik texnologiyaning ahamiyati avval oʻzlashtirilgan nazariy bilimlar bilan yangi oʻzlashtiriladigan bilimlar orasida mustahkam bogʻlanishlarning yuzaga kelishi bilan belgilanadi. Internet orqali globallashtirishning turli jihatlari (ilmiy, texnologik, iqtisodiy, madaniy va maʼrifiy) anʼanaviy kunduzgi taʼlim muassasalariga ham, masofaviy taʼlim va virtual universitetlar kabi turli xil taʼlim innovatsiyalarini rivojlantirishga ham sezilarli taʼsir koʻrsatdi. Bu tashkilotlarning globallashtirish tarkibida chuqur va tub oʻzgarishlarni, oʻqitish va tadqiqot metodologiyasini, shuningdek, boshqaruv va pedagogik xodimlarni tayyorlashni talab qiladi. [3]

Istiqbolli taʼlim tizimi XXI asrning asosiy muammolarini va zamonaviy va yangi paydo boʻlgan axborot jamiyatida insoniyatning eng muhim muammolarini hisobga olishi kerak.

XXI asr sharoitida zarur boʻlgan istiqbolli taʼlim tizimining asosi boʻladigan yangi taʼlim kontseptsiyasiga oʻtishning eng muhim yoʻnalishlari, xususan, uning barcha darajalarida taʼlimni fundamentallashtirish; ilgʻor taʼlim kontseptsiyasini amalga oshirishni oʻz ichiga oladi; ilgʻor axborot texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan taʼlimning innovatsion va rivojlantiruvchi usullarini keng qoʻllash, masofaviy taʼlim tizimlari va oʻquv jarayonini zamonaviy axborot va telekommunikatsiya texnologiyalari bilan axborot taʼminoti vositalarini rivojlantirish orqali sifatli taʼlim olish imkoniyatini oshirish hisoblanadi.

Adabiyotlar roʻyxati:

1. Taʼlim va XXI asr. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari. M. 2009. 39-40 b.
2. Zamonaviy taʼlim texnologiyalari: darslik / mualliflar jamoasi; ed N.V. Bordovskaya - 2-nashr: KNORUS, 2011. - 432 b.

3. Tixobaev A.G. Kompyuterni o'rganishning interfaol texnologiyalari. // Vestn. Tomsk davlati ped. universiteti (Tomsk davlat pedagogika universiteti xabarnomasi). 2012.
4. Valiyevich, Y. S., & Azamatjon, O. (2022). Theoretical And Practical Prospects For The Development Of Ethnoturism In Uzbekistan. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 2(4), 21-24.
5. Valievich, Y. S. (2020). Children's Games As An Important Factor In The Upbringing Of A Harmonious Generation. *European Journal Of Research And Reflection In Educational Sciences Vol*, 8(9).